

in Situ

Archaeologica

vol.14

in Situ Archaeologica

© Göteborgs universitet 2020
ISSN 2000-4044

www.insituarchaeologica.com

Artiklar i in Situ granskas av anonyma referenter i redaktionskommittén.

Ansvarig utgivare

Kristian Kristiansen

ansvarig@insituarchaeologica.com

Redaktörer

Håkan Petersson

Marianne Lönn

Tony Axelsson

redaktion@insituarchaeologica.com

Teknisk redaktör och grafisk form

Lisa K Larsson

Engelsk språkgranskning

Judith Crawford

Finansiärer

Bohusläns museum, Göteborgs universitet, Kulturmiljö Halland,
Statens Historiska Museer Arkeologerna

in Situ

Archaeologica

in Situ vol.14
Sid 5-26
www.insituarchaeologica.com
© Göteborgs universitet 2020
ISSN 2000-4044

Mats Nilsson
Kulturmiljö Halland
mats.nilsson@kulturmiljohalland.se

Halländska tvåskeppiga hus från förromersk järnålder 500 – 0 BC

During an excavation in August 2016 at the parish Stafsinge, north of the town Falkenberg in the county of Halland, remains of two-aisled houses dated to the Pre-Roman Iron Age were found. Traditionally, this type of house is considered to cease in the early Bronze Age and then be replaced by three-aisled houses. The dates thus raised the question of whether the two-aisled houses could have coexisted with the three-aisled houses during the early Iron Age? This article makes a compilation of other two-aisled houses dated to the early Iron Age, found during excavations in southern Halland and in southern Swedish regions as well as in the Lower Rhine delta in the Meuse Demer Scheldt River basin. Finally, the problem of limited investigation areas and dating opportunities in archaeological exploitation missions, which can lead to the loss of important information about the composition of the settlements is emphasised.

Inledning

Vid den arkeologiska undersökningen av fornlämning Stafsinge-Arvidstorp RAÄ 133 i Falkenbergs kommun 2016 påträffades boplatzlämningar, som kan dateras från neolitikum till förromersk järnålder. Inom fornlämningen hittades 26 konstruktioner vilka bedöms som rester efter stolphus. Tre tvåskeppiga hus härrör troligtvis från neolitikum, senneolitikum och äldre bronsålder. Två tvåskeppiga hus kunde inte dateras. Elva hus utgörs av treskeppiga lämningar från yngre bronsålder. Nio huslämningar kan kopplas till den förromerska perioden (Kadefors & Nilsson 2018:94ff). Vad som speciellt kunde läggas märke till vid undersökningen var att bland de hus som tolkas som lämningar från förromersk järnålder, bestod fem stycken av treskeppiga hus medan upp till fyra stycken utgjordes av möjliga tvåskeppiga mesulakonstruktioner. Lämningarna var fragmentariskt bevarade, men på undersökningsytan i närheten av husen samt i anläggningar inom husens avgränsningar förekom keramik från yngre bronsålder/förromersk järnålder.

Kronologiskt brukar de förhistoriska tvåskeppiga husen placeras i neolitikum eller äldre bronsålder. I södra Halland däremot har hitintills (2018) tretton tvåskeppiga hus, som utgör lämningar från yngsta bronsålder och äldsta järnålder, påträffats i sex undersökta lokaler. Det är därför värt att fokusera närmare på hustypen och samtidigt ställa sig frågan om det är en lokalt uppträdande företeelse i södra Halland eller om typen även förekommer i andra regioner under förromersk järnålder? Nedan följer en sammanställning av de halländska husen samt en utblick i andra regioner, allt baserat på uppdragsarkeologiska rapporter. Föreliggande studie utgör en del av steg II-avrapporeringen av Stafsinge RAÄ 133. I syfte att bredda och fördjupa analysen ytterligare, bortom steg II rapportens ekonomiska ramar, har dock vitala delar av arbetet finansierats av Kulturmiljö Halland.

Förromerska tvåskeppiga hus inom Stafsinge–Arvidstorp RAÄ133

Av de fyra tvåskeppiga huslämningarna från förromersk järnålder har bara två hus ¹⁴C-daterats. Den ena dateringen kommer från ett stolphål i hus 21 och den andra utgörs av prover från en härd som bedömts tillhöra hus 23. Hus 22 och 24 har däremot genom likartad form och fyndkontext förts till samma period som hus 21 och 22.

Hus 21

Husets längd var 27 meter, bredden 9,5 meter och formen svagt konvext. Orienteringen var NNO–SSV. Husets östra vägglinje var bevarad medan den västra sidan var mycket otydlig. Inom huset kunde sex centrala takbärare identifieras. I det nordligaste takbärande stolphålet hittades keramik typologiskt daterad till

1. Hus 21 Stafsinge RAÄ 133, skala 1:200.
1. Building 21 Stafsinge RAÄ 133, scale 1:200.

förromersk järnålder. I stolphålet påträffades också två bitar slagg, emmer- eller speltvete samt skalkorn. En ^{14}C analys av skalkornen gav dateringen 380–204 BC, 2 sigma.

Hus 22

Längden var 28 meter, bredden 8,5 meter och formen svagt konvext. Orientering var ö–v. Fem möjliga takbärare kunde urskiljas i konstruktionen som överlagrade eller överlagrades av hus 21. I den sydöstra delen av huset undersöktes en grop

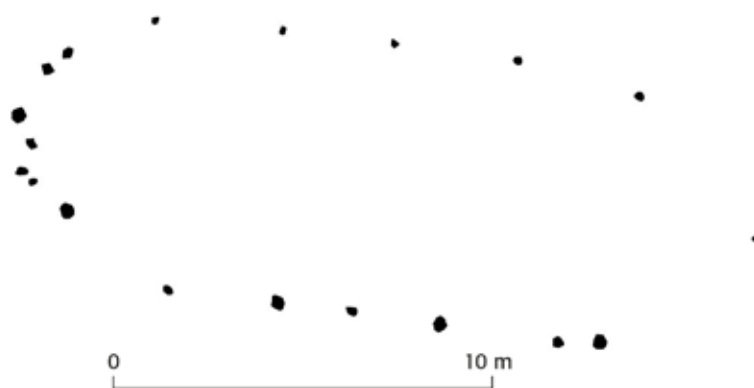
som innehöll keramik, typologiskt daterad till yngre bronsålder och förromersk järnålder. Däremot råder det viss osäkerhet om gropan ingår i huskonstruktionen. Huset bedöms tillhöra den förromerska perioden på grund av dess likheter med husen 21, 23 och 24.

2. Hus 22 Stafsinge RAÄ 133, skala 1:200.
2. Building 22 Stafsinge RAÄ 133, scale 1:200.

Hus 23

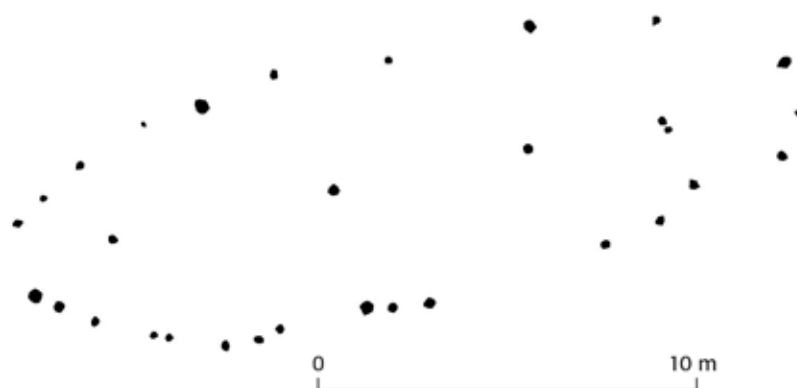
Längden var 20 meter, bredden 7,5 meter och formen svagt konvext. Orientering var OSO–VNV. Inga takbärande konstruktioner kunde identifieras, utan endast en rundoval form bildad av stolphål i vägglinjen framträdde. I den östra delen av huset påträffades en härd varpå kol från hassel kunde dateras till 400–200 BC, 2 sigma.

3. Hus 23 Stafsinge RAÄ 133, skala 1:200.
3. Building 23 Stafsinge RAÄ 133, scale 1:200.

Hus 24

Husets längd var 21 meter, bredden sju meter och formen konvex. Orientering var ö–v. Fem takbärande stolphål. Inga fynd gjordes i husets stolphål men inom husets avgränsning påträffades keramik i två härdar och två gropar som typologiskt dateras till yngre bronsålder och förromersk järnålder. Beroende på att fynden i anläggningarna kan kopplas till huset samt på den likartade formen jämfört med hus 21, 22 och 23 bör huset dateras till förromersk järnålder.

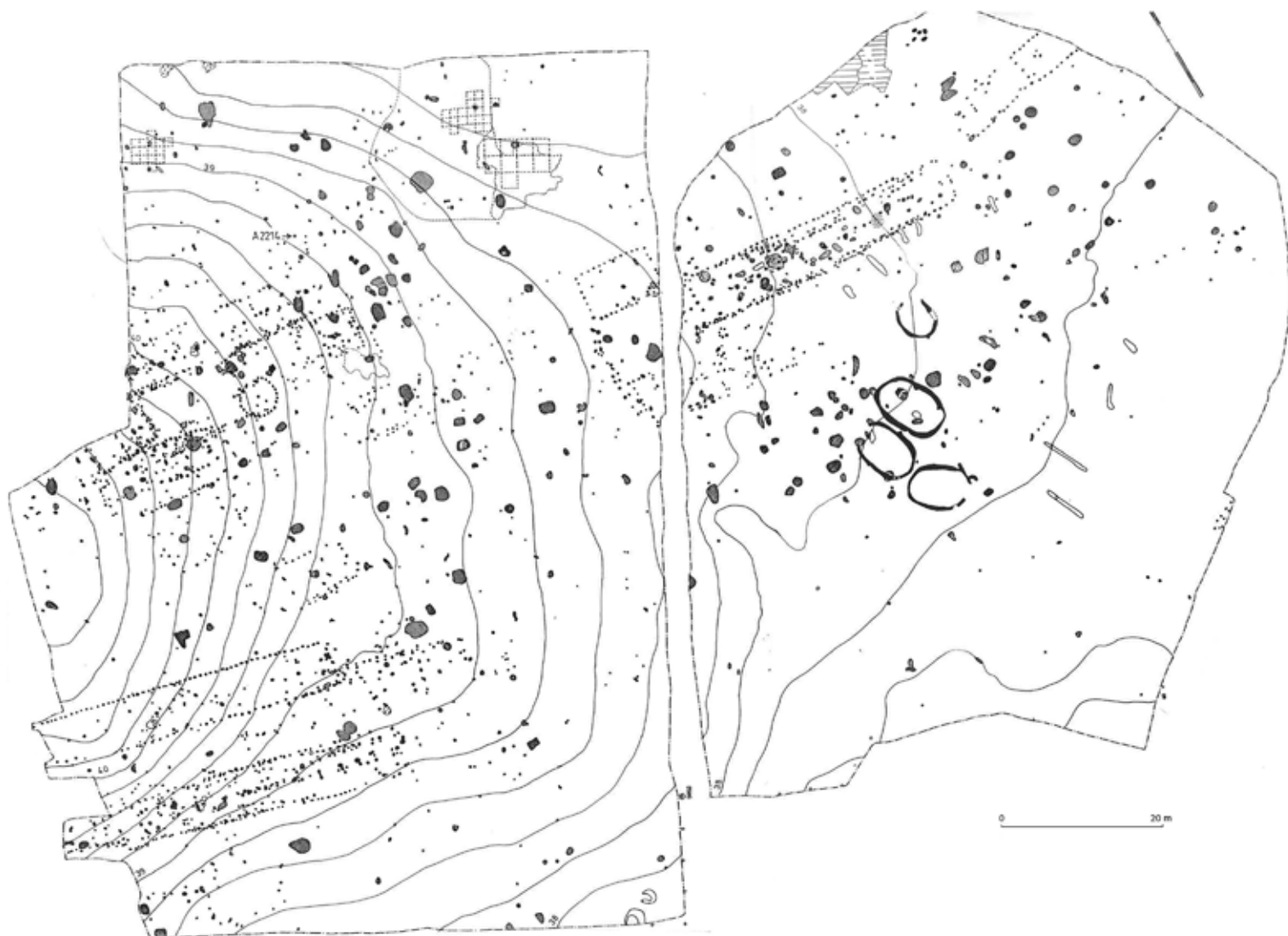

4. Hus 24 Stafsinge RAÄ 133, skala 1:200.
4. Building 24 Stafsinge RAÄ 133, scale 1:200.

Övriga förromerska tvåskeppiga hus i södra Halland

Två undersökningar i södra Halland, som brukar nämnas i samband med tvåskeppiga hus från äldre järnålder, är boplatsundersökningarna söder om Laholm, i Ysby socken RAÄ 56. Vid undersökningarna, som gjordes 1987 och 1991, påträffades 14 huslämningar i östvästlig riktning. De tolkades som tre gårdslämningar från yngre bronsålder, förromersk och romersk järnålder. Fem rektangulära hus kunde identifieras som tvåskeppiga och tre hus som treskeppiga. Datering gjordes på bland annat keramik med matskorpa. I ett av stolphålen från ett tvåskeppigt hus hittades polerad keramik av äldre järnålderstyp. I ett stolphål på undersökningsytan som ej kopplats till något hus påträffades romerska denarer präglade 138–192 AD. Husens längd varierade mellan 27 och 44 meter och bredden mellan 5,5 och 6 meter (Westergaard 1993:28f, Carlie 1999:52, 140).

Ytterligare ett tvåskeppigt hus orienterat östvästligt, med typologiska likheter med de inom ovan nämnda RAÄ 56 påträffades i fornlämning Ysby RAÄ 82, cirka 200 meter sydost om Ysby RAÄ 56. Husets bredd var ungefär sex meter. Då huset fortsatte utanför undersökningsområdet kunde bara tolv meter av den östra delen friläggas. En härd inom husets avgränsning daterades till 30 BC–130 AD, 2 sigma

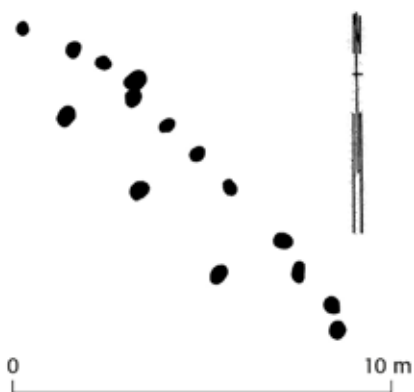
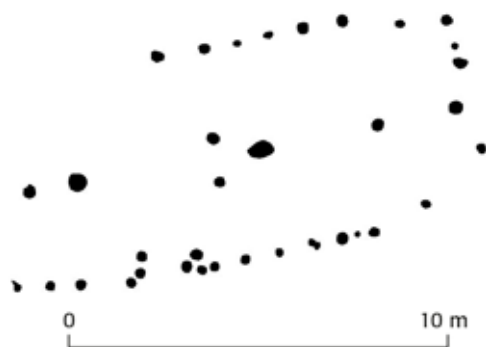

5. Hov Ysby RAÄ 56, skala 1:800.
5. Hov Ysby RAÄ 56, scale 1:800.

(Tegnhed 2018a:10). Huslämningarna i Ysby skiljer sig från övriga tvåskeppiga äldre järnåldershus som påträffats i Halland genom att de är längre och förefaller ha raka gavlar (se fig 6).

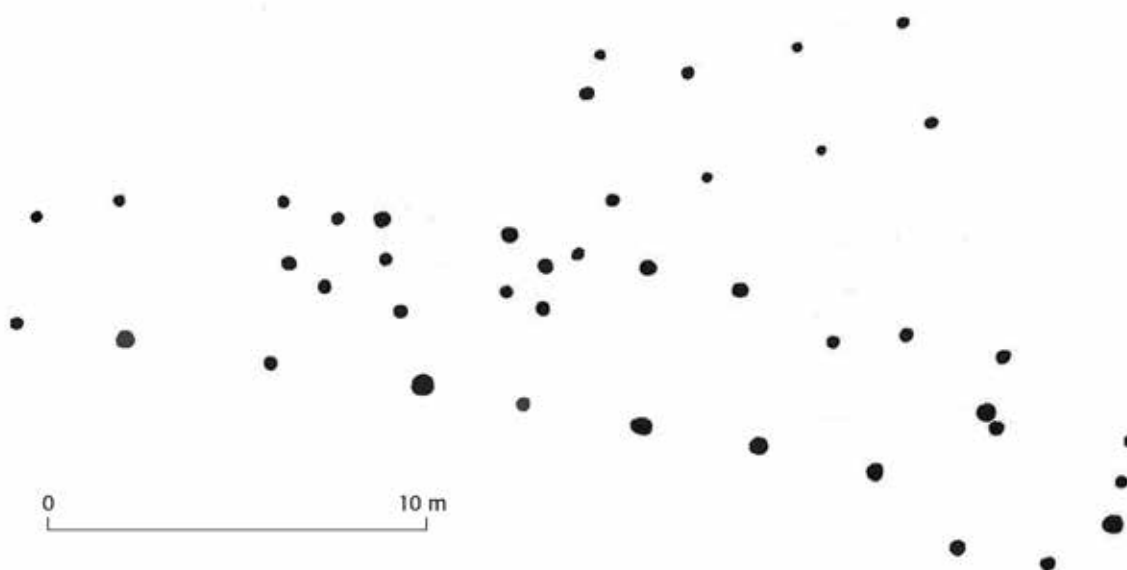
Cirka elva kilometer väster om Ysby hittades ett tvåskeppigt hus år 1991 i Skummeslövs socken, RAÄ 26. Husets längd var cirka tolv meter och det hade en bredd på 4 meter. Det var placerat i nordvästsydostlig riktning. Endast den norra vägglinjen samt tre takbärande stolphål kunde identifieras. Fynd utgjordes bland annat av polerad mörkgrå keramik av järnålderstyp. En kollins i det nordvästra takbärande stolphålet daterades till 357–211 BC, 1 sigma 68%. Husets vägglinje tangerar också en härd som daterades till 293–475 AD, 1 sigma 68% (Viking & Fors 1995:111).

6. Ysby RAÄ 82, skala 1:200.
6. Ysby RAÄ 82, scale 1:200.

7. Hus 10 Skummeslöv
RAÄ 26, skala 1:200.
7. Building 10 Skummeslöv
RAÄ 26, scale 1:200

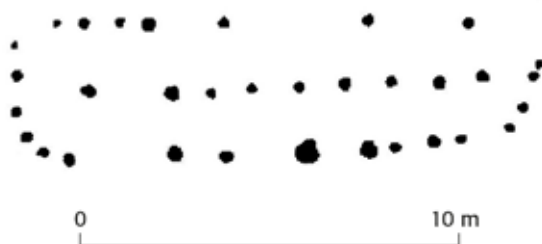
Fyra kilometer norr om Skummeslöv RAÄ 26 påträffades ett tvåskeppigt hus orienterat i östvästlig riktning vid Mellby i Laholms socken, RAÄ 203. Åtta takbärande stolphål bildade en 23 meter lång stolphålsrad. I övrigt var huslämningen fragmentarisk med endast den norra väglinjen identifierbar. Husets bredd kan uppskattas till närmare nio meter. Två av takbärarna innehöll keramik med bland annat raka eller svagt utsvängda mynningsdelar som bedömdes som anonyma eller odefinierbara. Huslämningen innehöll i övrigt inget daterbart material. Norr om huset påträffades fyra par takbärande stolpar från ett treskeppigt hus. Dessa var fyndtomma och det är oklart om det rörde sig om någon form av uthus, vilket skulle kunna innebära att huslämningarna var samtida, eller om den ena lämningen

8. Hus 1 Laholm lfs RAÄ 203, skala 1:200.
8. Building 1 Laholm lfs RAÄ 203, scale 1:200

överlagrade den andra. Det enda daterbara materialet från undersökningsytan utgjordes av kol från två härdar och en grop. Gropen var belägen mellan de två huslämningarna och daterades till 450–150 BC, 2 sigma. Härdarna var belägna cirka tio meter sydväst och söder om det tvåskeppiga huset och daterades till 390–60 BC, 2 sigma respektive 370–100 BC, 2 sigma (Fors & Viking 1995:5).

Ett tvåskeppigt hus med förromersk datering hittades också vid undersökning av bopplatsen Tjärby RAÄ 69 i Tjärby socken, åtta kilometer norr om Skummeslöv RAÄ 26. Huset var orienterat östvästligt och dess längd var 14,5 meter med en bredd på fyra meter. Nio stycken takbärande stolphål påträffades varav det i två av dem hittades skalkorn som daterats till 350–50 BC och 360–90 BC, 2 sigma (Tegnhed 2018b i manus).

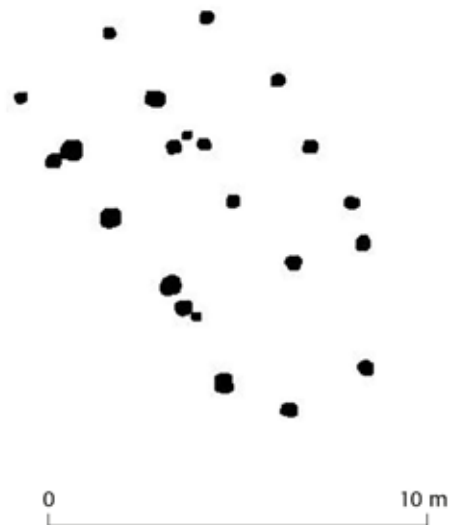

9. Hus 3 Tjärby RAÄ 69, skala 1:200.
9. Building 3, Tjärby RAÄ 69, scale 1:200

Tvåskeppiga äldre järnåldershus i regioner utanför Halland

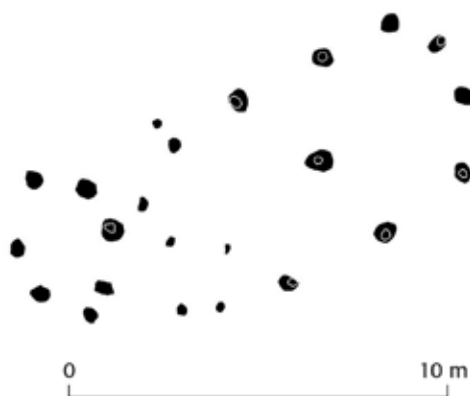
För bedömning av husens dateringar måste osäkerhetsfaktorerna med ^{14}C -dateringar övervägas. Exempelvis är det viktigt att ett provs egenålder skall vara låg. Tillsammans med variationer av isotop ^{14}C i atmosfären kan provresultatet i annat fall ge för stora tidsavvikelser. Det är också viktigt att ha möjlighet till att ta flera prov ur samma huskonstruktion vid datering. På så sätt ökar sannolikheten till att dateringen blir rätt och att anläggningar som inte tillhör samma tidsfas kan urskiljas. De få keramikfynd som hittas från perioden i husen är även de många gånger anonyma och får ofta en vid typologisk datering till yngre bronsålder/förromersk järnålder. I denna sammanställning har de huslämningar som bedömts som tydligast tagits med, vilket innebär att det finns ytterligare tvåskeppiga hus redovisade från undersökningar, men att dessa varit mer fragmentariska och bedömts osäkrare att tolka utifrån grävrapporterna.

I samband med att Europaväg 6 byggdes ut genom Tanums socken i Bohuslän undersöktes bland annat boplatz Tanum RAÄ 2211 år 2014. Lämningarna representerade flera tidperioder från senneolitikum till senmedeltid. På platsen fanns fragmentariska spår av hus vilka var svårtolkade i ett område med mycket störningar. Fyra av huslämningarna, A, B, C och F, bedömdes som möjliga tvåskeppiga hus från yngre bronsålder och äldre järnålder. Deras orientering nordsydlig till nordväst-sydostlig. Storleken på husen uppskattades till 10–13 meter i längd och mellan 4,5 till 5,5 meter i bredd. Lämningarna tolkades som tillhörande en mindre gård med hus uppförda i omgångar. Av de tvåskeppiga husen kunde bara kol från två stolphål i hus B dateras, vilket gav en datering från yngre bronsålder, 760–400 BC, samt till romersk järnålder, 0–130 AD, 2 sigma. Därutöver har dateringen gjorts utifrån stratigrafi och fynd (Lindman 2015:87).

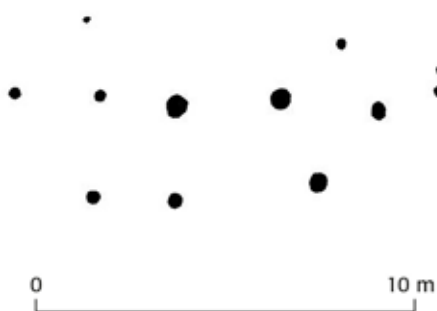
10. Hus F Tanum RAÄ 2211, skala 1:200.
10. Building F, Tanum RAÄ 2211, scale 1:200

Vid en undersökning i Östergötland 2011 i Vadstena socken, RAÄ 59, påträffades ett tvåskeppigt hus, Hus 1, cirka 13 meter långt och 5,5 meter brett. Huset var orienterat i nordostsydvästlig riktning. I huset har fem av sex ^{14}C analyser gett datering till romersk järnålder med den äldsta dateringen, 20–240 AD, utförd på lin. Ur samma stolphål kom en datering på bröd/kubbevete med 390–430 AD. Inom husets avgränsning påträffades två härdar där kol av ek ur den ena härden daterades till 220–390 AD. I den andra härden daterades bränt människoben till 50–350 AD och kol från asp till 320–430 AD. Dateringarna är kalibrerade med 2 sigma (Helander 2013:14).

11. Hus 1 Kvarnbacken, Vadstena
RAÄ 59, skala 1:200.
11. Building 1 Kvarnbacken, Vadstena RAÄ 59,
scale 1:200

Ett ytterligare exempel på tvåskeppiga hus från äldre järnålder i Östergötland finns i Kallerstad, i Linköping RAÄ 342 där ett öst–västligt, 11 × 3,7 meter stort hus grävdes fram 2014. Två ^{14}C dateringar från sädeskorn och träkol i stolphål gav 170 BC till 20 AD respektive 130–350 AD, med 2 sigmas kalibrering. Huset tolkades som ekonomibyggnad (Samuelsson 2017:20).

12. Hus 1 Kallerstad Linköping
RAÄ 342, skala 1:200.
12. Building 1 Kallerstad, Linköping
RAÄ 342, scale 1:200.

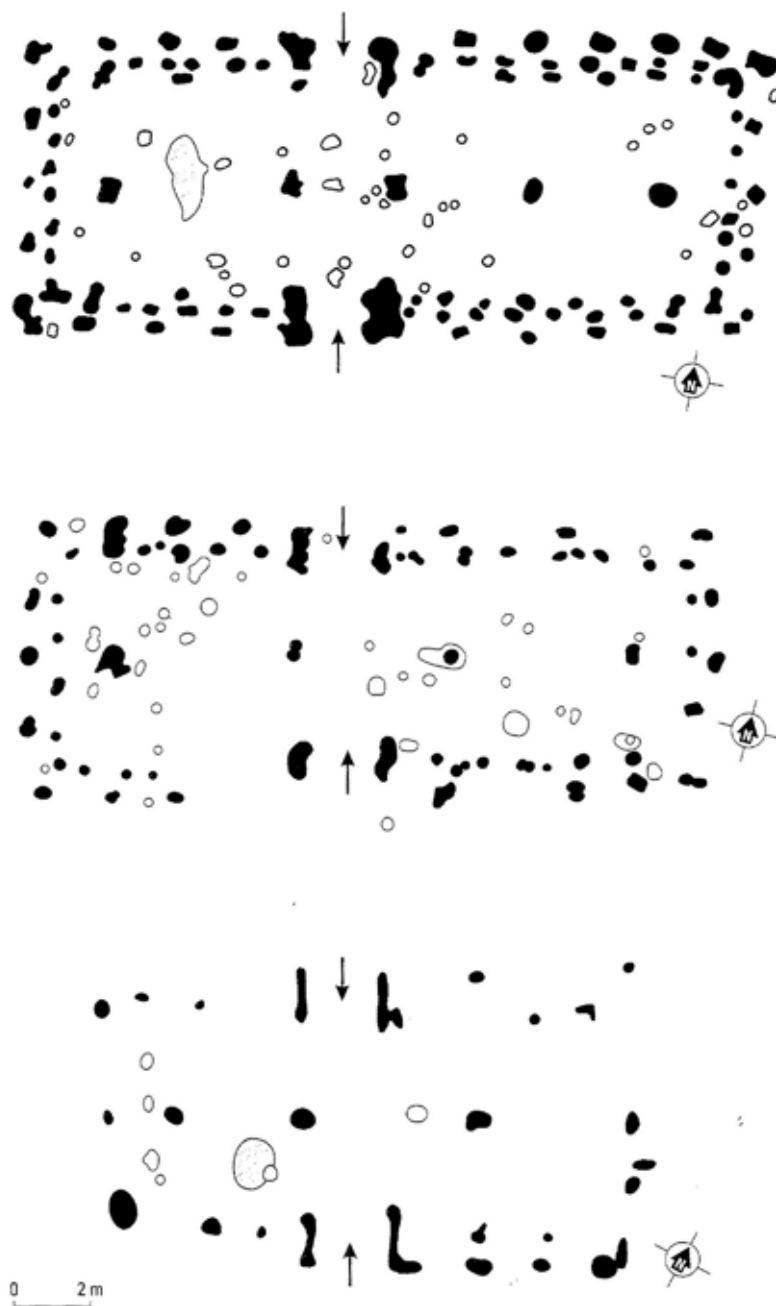
I Förslövs socken i nordvästra Skåne undersöktes hösten 2013 boplats RAÄ 167 varpå boplatslämningar från tidsfaser mellan förromersk järnålder och senmedeltid påträffades. I en av tidsfaserna, som bedömdes tillhöra slutet av 200-talet f. Kr, tolkas två tvåskeppiga hus som möjliga ekonomibyggnader till två treskeppiga boplingshus. Den ena tvåskeppiga lämningen, Hus 1, var placerat i vinkel, nordsydligt

cirka 12 meter väster om boningshuset, som var orienterat i östvästlig riktning. Hus 1 var 12,8 × 7,4 meter stort och daterades utifrån träkol i ett takbärande stolphål till 355–160 BC kalibrerat med 1 sigma. Den andra tvåskeppiga lämningen, Hus 6, var placerad östvästligt, cirka 15 meter norr om boningshuset. Det var 7,2 × 5 meter i storlek. Träkol från ett av husets takbärande stolphål daterades till 355–160 BC, kalibrerat med 1 sigma (Hulting Lindgren 2015).

Slutord om förekomst av tvåskeppiga hus under olika tidsskeden

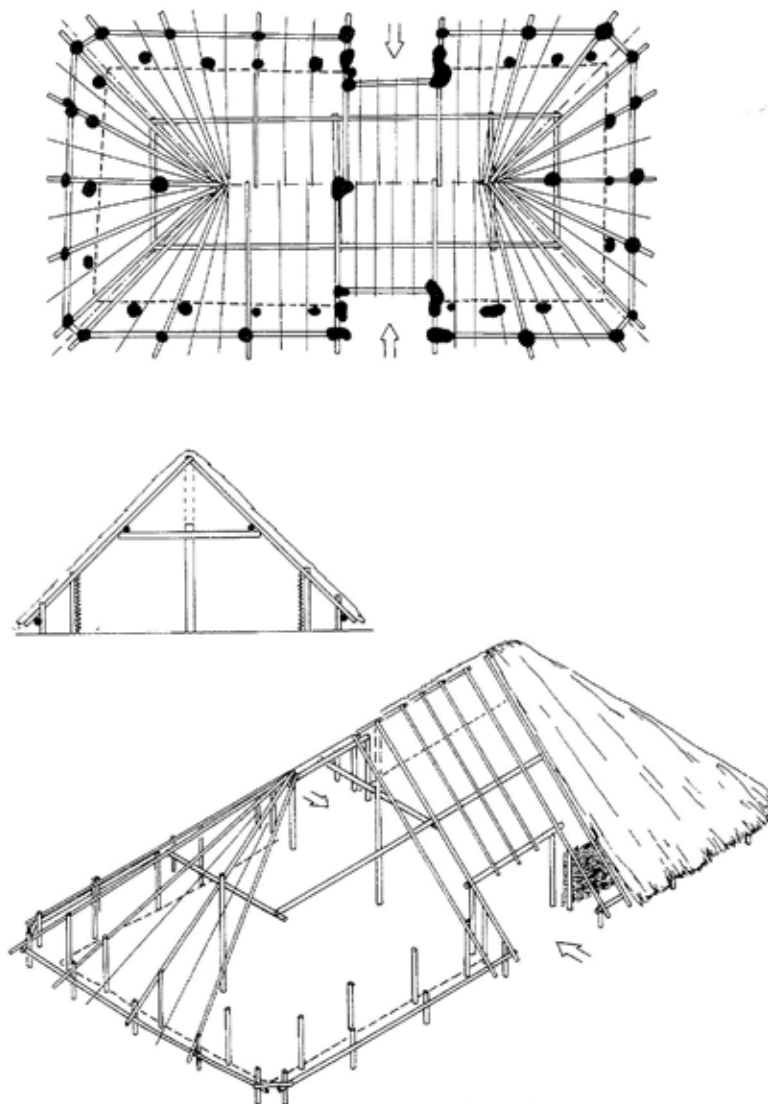
Tanken med denna sammanställning har varit att skapa ett underlag för förekomsten av tvåskeppiga hus i de tidsperioder som traditionellt inte brukar få innehålla denna hustyp. Exempelen ovan visar trots ett begränsat material att den tvåskeppiga hustypen uppträder på äldre järnåldersboplatser även utanför Hallandsregionen. Initialt har huslämningarna i någon mån försökts avgränsas till förromersk järnålder men i exemplen hamnar husen i ett spann mellan yngre bronsålder och romersk järnålder. En avgränsning till endast förromersk järnålder kan därför inte göras. Då den tvåskeppiga hustypen traditionellt sägs upphöra i äldsta bronsålder så bör detta omvärderas. Det troliga är att de tvåskeppiga husen funnits både som boningshus och som ekonomibyggnader parallellt med den treskeppiga hustypen även under yngre bronsålder och äldre järnålder. Per Wranning tar i sin avhandling upp de tvåskeppiga långhusen från förromersk- och romersk järnålder, som uppträder tillsammans med treskeppiga hus inom ett snävt avgränsat område i södra Halland, under en mil ifrån varandra. Per Wranning föreslår en möjlig mikroregional byggnadstradition i området, uppkommen genom gemensam lokal påverkan eller till följd av influenser via kontakter utanför Skandinavien. Parallellt till de tvåskeppiga husen från järnålder förekommer i västra Tyskland, i södra Holland och i Centraleuropa (Wranning 2015:193f). Några holländska hustyper från området mellan floderna Meuse, Demer och Scheldt (MDS-området), kan i detta sammanhang utgöra exempel på tvåskeppiga hus utanför Skandinavien. Detta område i den nedre Rhendalen kan möjligen ses som ett ytterområde till övriga Centraleuropa. Vid tiden cirka 1050–800 BC börjar den lokala byggnadstraditionen förändras inom MDS-området och uppvisar en större variation på husen. Mellan 500–250 BC utgörs den dominerande hustypen av så kallade hus av Haps-typ i trakten. Dessa skiljer sig från den tidigare treskeppiga bronsålderstypen genom att de är tvåskeppiga hus. En central takbärare bildar en T-formad konstruktion förbunden med längsgående bjälkar. Denna skapar en överliggande ram, vilken i sin tur stöttar upp takbjälkar som avlastas av stolpar utanför husets vägg. Väggar och gavlar är raka med markerade ingångar. De raka formerna tolkas som att husens tak valmats. Husen byggs mindre än i föregående period och längden varierar mellan 12 till 20 meter. I yngre förromersk järnålder varierar husens längder mer och ytterligare varianter av tvåskeppiga byggnader

uppträder i MDS-området. Spår av att flera hustyper förekommit samtidigt inom byarna kan ses. Från cirka 250 BC och fram i övergången till romersk järnålder börjar ytterligare två typer av tvåskeppiga långhus framträda. En hustyp som sprids i södra Holland och i Belgien kallas Oss-Ussen typ. Den skiljer sig från Haps-typen genom att väggstolparna och de yttre avlastningsstolparna är placerade parvis. Den andra typen som uppträder kallas Alphen-Ekeren typ och skiljer sig från Oss-Ussen typen genom att den har kraftigare takbärare som även byggts

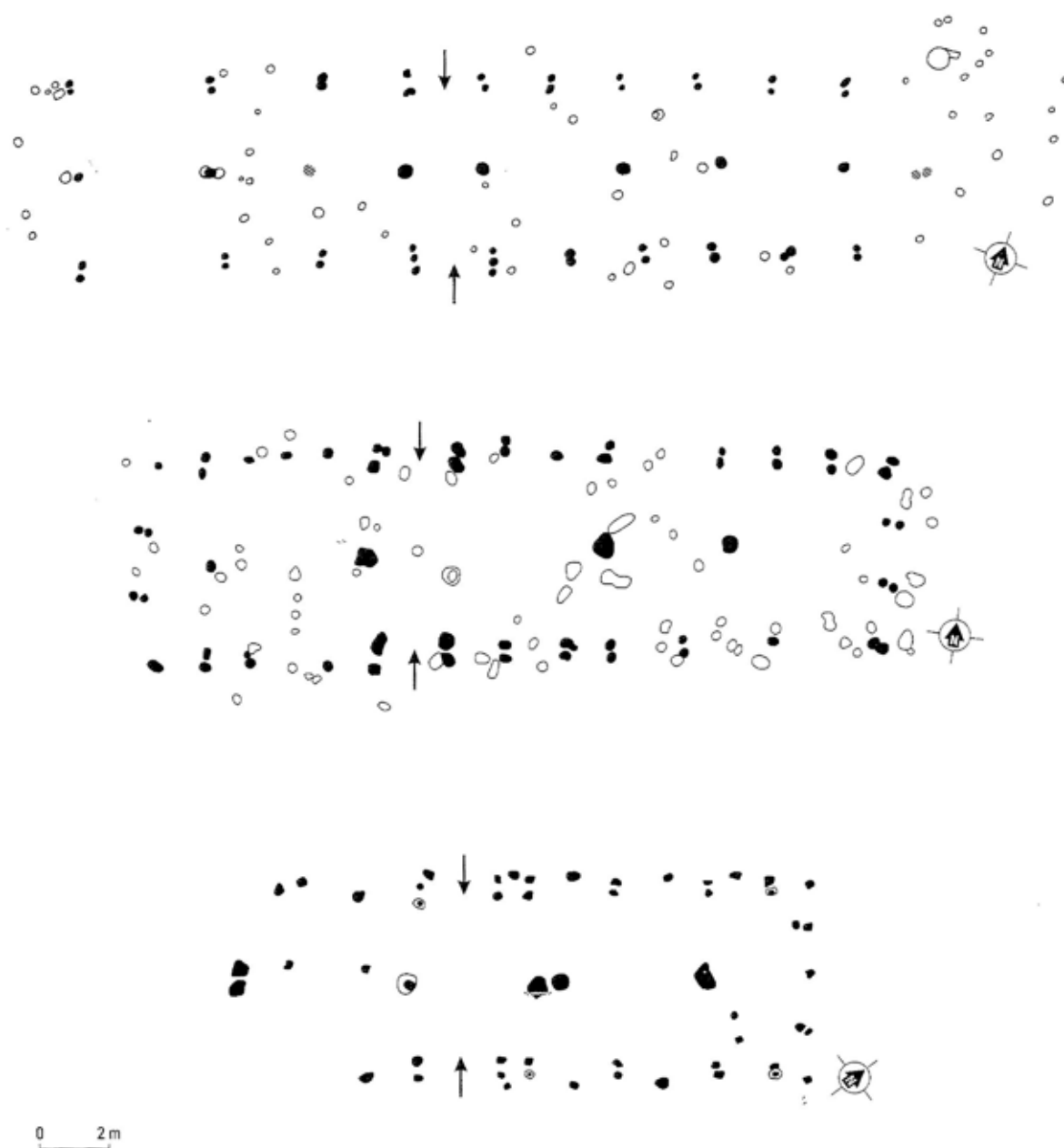

13. Husplaner av Haps-typ, äldre och mellersta förromersk järnålder. (Geritsen 2003, figur 3.9).
13. Plan of Haps-type building, early and middle Pre-Roman Iron Age. (Geritsen 2003, figure 3.9).

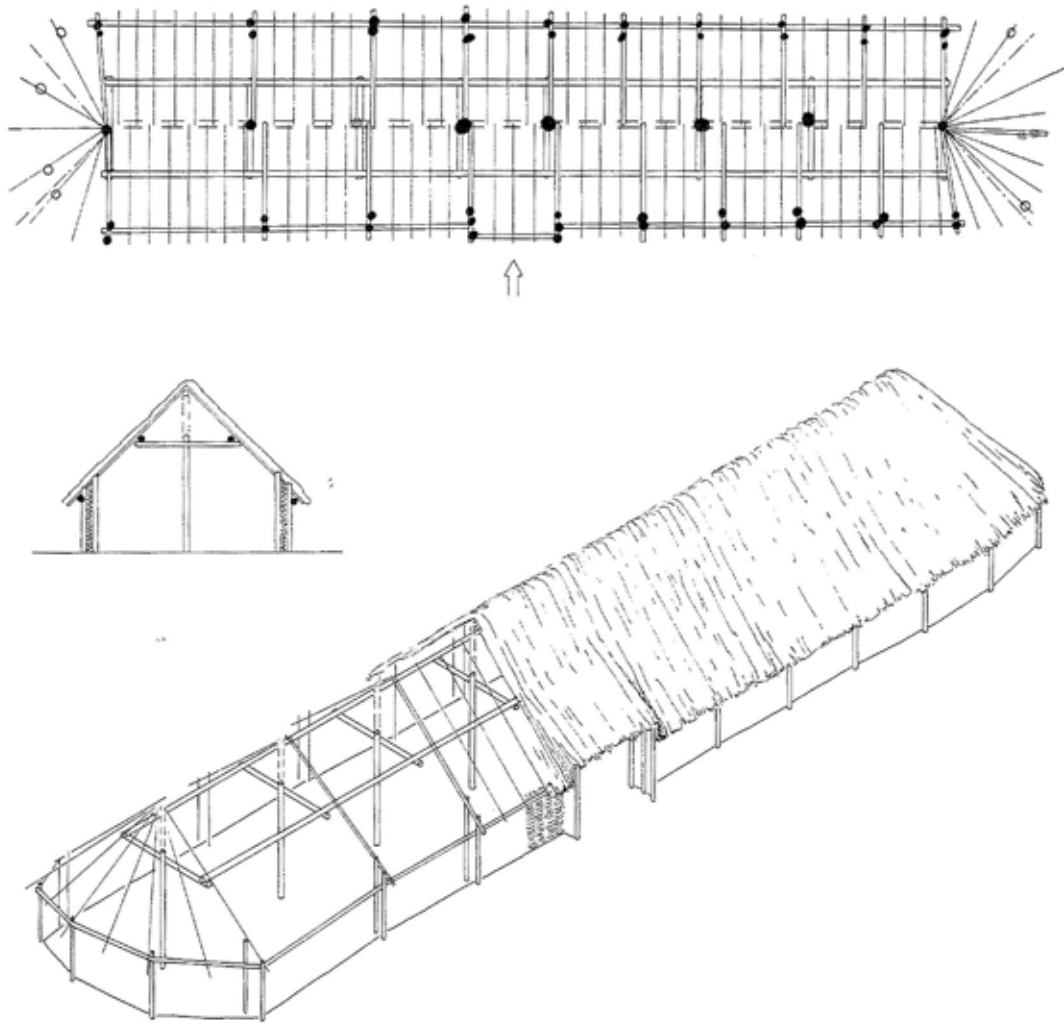
in i gavlarna. Denna typ har därför tolkats som att den har burit någon form av sadeltak. Hustypen förmodas ha utgjort en utvecklad och stadigare konstruktion jämfört med sina föregångare. Under det första århundradet e. Kr. blir husen i MDS-området åter igen längre. Exempel på tvåskeppiga Oss-Ussenhus på 30 och drygt 40 meter samt med en bredd på cirka sex meter har hittats i området. De längre husen tycks i större utsträckning förefalla vara lokaliserade till områden nära flodbankar (Gerritsen 2003:41).

14. Rekonstruktionsritning av Haps-typ hus. (Gerritsen 2003, figur 3.10).
14. Reconstruction of Haps-type building (Gerritsen 2003, figure 3.10).

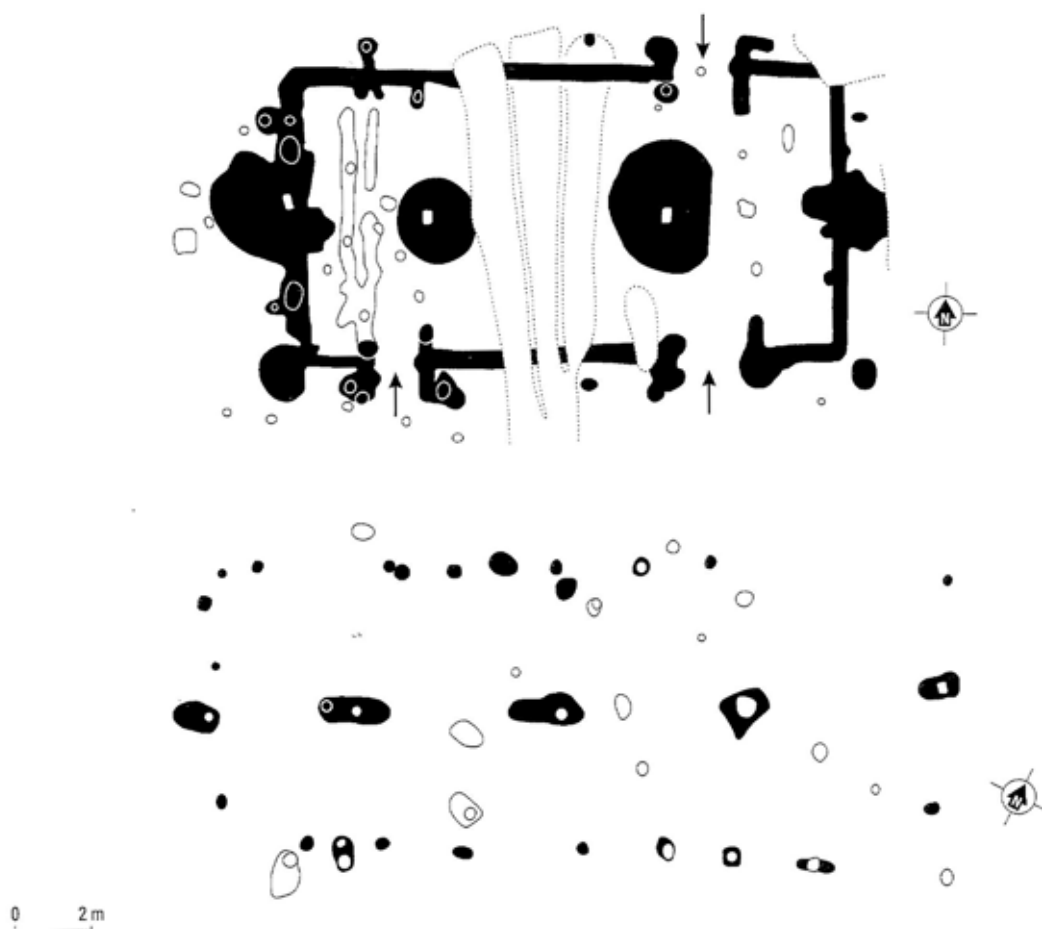

15. Husplaner av Oss-Ussen-typ, yngre förromersk järnålder. (Gerritsen2003, figur 3.12).
15. Plan of Oss-Ussen type building, late Pre-Roman Iron Age. (Gerritsen2003, figure 3.12).

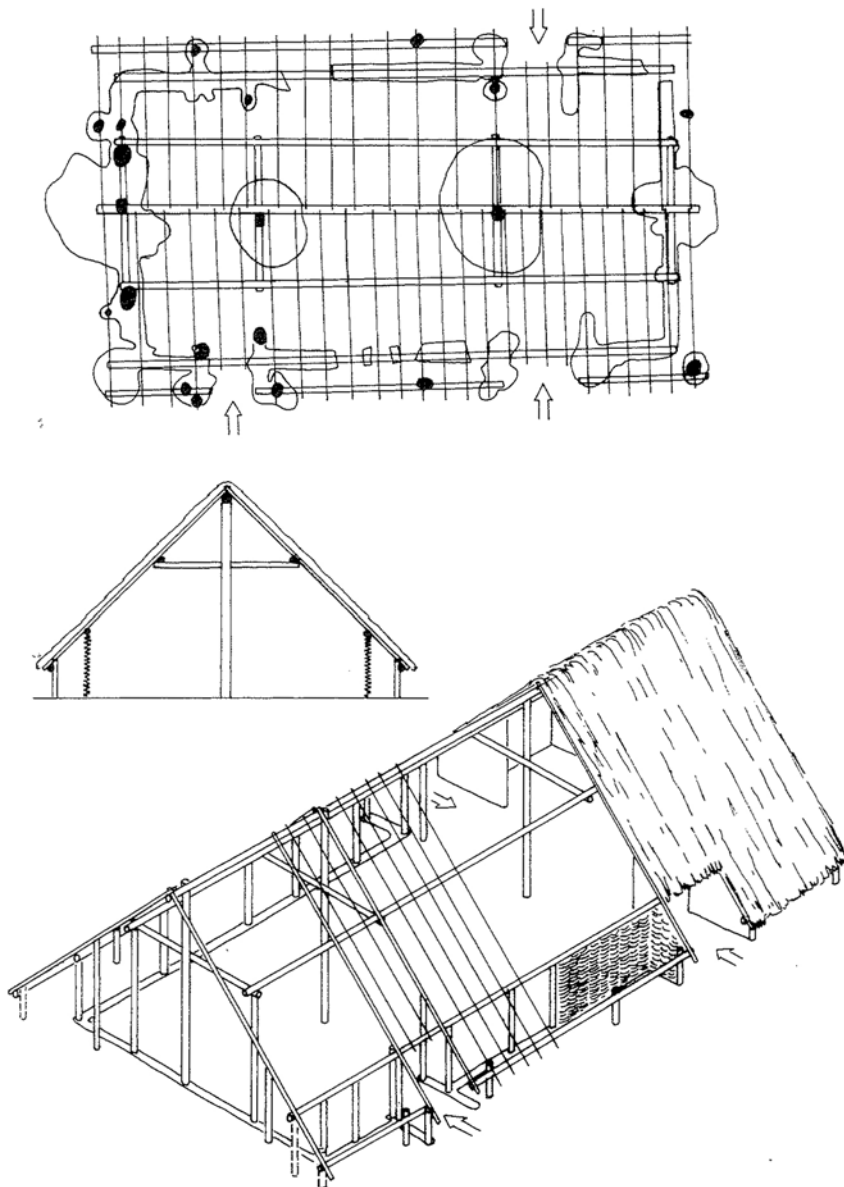
16. Rekonstruktionsritning av Oss-Ussen-typ hus. (Gerritsen 2003, figur 3.13).

16. Reconstruction of Oss-Ussen type building. (Gerritsen 2003, figure 3.13).

17. Husplaner av Alphen-Ekeren-typ. (Gerritsen 2003, figur 3.14).
 17. Plan of Alphen-Ekeren type building. (Gerritsen 2003, figure 3.14).

Med detta bör det nu gå att konstatera att de tvåskeppiga husen, mesulakonstruktionerna, möjligen återupptas under äldre järnålder. Vid tiden för denna sammanställning har 13 stycken lämningar hittats i Halland och i regioner utanför Halland har minst 6 stycken påträffats. Flera exempel visar att de hittas i ett tidsspann mellan yngre bronsålder och romersk järnålder. Det är möjligen så att de har förekommit som mindre eller enklare byggnader på gårdar parallellt med de treskeppiga husen. I fallet med de halländska tvåskeppiga husen, som undersökts i Ysby RAÄ 56, förekom även mindre treskeppiga byggnader inom boplatsen. Vad representerar då det tvåskeppiga huset? Är det ett mindre eller enklare hus, en typ ekonomibyggnad, eller är det ett mindre boningshus som uppförs för en kortare tid, säsongsmässigt, eller efter gällande behov? Troligtvis finns det ett flertal anledningar till att enklare hus uppförs. Huslämningen består

18. Rekonstruktion av Alphen-Ekeren hus. (Gerritsen 2003, figur 3.15).

18. Reconstruction of Alphen-Ekeren type building (Gerritsen 2003, figure 3.15).

ofta av urlakade anläggningar utan lager eller gropar som för tankarna till en kortare användningstid. Vägglinjerna är ofta otydliga och ibland finns endast en kortare rad av takbärande stolphål kvar. Detta kan bero på att takbärarna var den kraftigaste konstruktionsdelen. Avsaknaden av en härd kan innebära att härden anlagts utanför huset. De tvåskeppiga husen tycks öka i storlek i yngre förromersk järnålder och i romersk järnålder. I huskonstruktionerna från MDS-området i Holland blir de enkelradiga takbärarna med tiden kraftigare och väggstolparna

dubbla eller med avlastande parställda stolpar utanför väggarna. Detta tolkas som att vikten fördelas mer ut mot väggarna (Gerritsen 2003:50f). Den tvåskeppiga konstruktionen kan då snarare ses som en lokal utveckling från treskeppiga hus till tvåskeppiga hus, med endast en stolprad centralt i huset som bär upp taket i stället för två. De större tvåskeppiga husen från undersökningarna i Halland i Ysby RAÄ 56 och RAÄ 82 uppvisar likheter med de från MDS-området i södra Holland som är av Oss-Ussen typ. I det holländska exemplet uppträder de i slutet av förromersk järnålder och i övergången till romersk järnålder. Även dateringarna för husen i Ysby faller in mellan förromersk och romersk järnålder. Husen i Hov, Ysby RAÄ 56, är placerade i närheten till Lagan som kommunikationsled på ett liknande sätt som i det holländska exemplet från MDS-området, där husen förläggs vid flodbankar och vattendrag. Huset vid Mellby, Laholm lfs RAÄ 203, är också placerat intill vattendraget Smedjeån. Ett hus med en likartad konstruktion som Oss-Ussenhus där väggstolparna förefaller utgöra takbärande delar är hus 4 inom fornlämning Skrea RAÄ 195 i Halland som undersöktes 1995. Huset var tvåskeppigt, 14,5 meter långt och mellan 3,8 till 4,7 meter brett. Det hade sex stycken centrala takbärare och 22 stycken stolpar i vägglinjen. Varje väggstolpe som korresponderade med en takbärare var kraftigare och djupare grävd än de övriga väggstolparna. En ¹⁴C-datering kunde göras på en ljunghäst ur det östligast belägna centrala stolphålet och den gav resultatet 1030–930 BC kalibrerat med 1 sigma, motsvarande bronsålderns period IV. Även om det inte går att med säkerhet fastställa husets ålder utifrån detta prov, bör det ändå inte tillhöra de tidigare perioderna neolitikum–äldre bronsålder (Wranning 2001:56ff).

Många boplatser hittas slumpmässigt i samband med utredningar inför exploateringsgrävningar. Efter en förundersökning med ett antal ¹⁴C-dateringar, som exempelvis ger dateringar till yngre bronsålder, kan den kommande undersökningsytan bli så att säga låst till att hitta förväntade treskeppiga huskonstruktioner och eventuella tvåskeppiga lämningar kan därför lätt tolkas som att de tillhör en äldre period. Ett smalt undersökningsområde i form av ett linjeprojekt medför också att boplatslämningar utanför undersökningsområdet förblir oupptäckta. Ett tvåskeppigt hus som rensas fram kan typologiskt tolkas som äldre än vad det är samt att lämningen blivit överlagrad av yngre fynd eller anläggningar. Även om hela boplatsoområdet skulle bli tillgängligt att undersöka återstår ändå problematiken med att tolka lämningarna, som kan bestå av anläggningar från flera tidsperioder, ha skiftande markförhållanden och vara i olika urlaknings- eller bevarandegrader. I detta sammanhang blir det speciellt viktigt med dateringskällorna, vad som dateras och hur dessa skall tolkas. I brist på direkta dateringsmöjligheter, som exempelvis en förkolnad stolpe i ett stolphål, får vi förlita oss på indirekta dateringar i form av keramik, träkol eller sädeskorn ur stolphålens fyllningar. Därmed uppstår risken att det daterade materialet deponerats vid ett annat tillfälle än tiden för huset. Att datera ett hus med bara ett kolprov från en härd, som förefaller

passa in i huset, innebär också en risk för att dateringen blir fel. Det är därför bättre om det finns möjlighet att ta fler jämförande prover ur några av husets stolphål. Sannolikheten för att dateringarna kan stämma ökar också om även andra dateringar i undersökningsområdet håller sig inom samma tidsrymd. De tvåskeppiga husen saknar en lika utvecklad typologi som de treskeppiga husen och de sparar ju in en stolprad och har därmed färre dateringsmöjligheter. Fler daterande anläggningar i en huslämning ger ett säkrare dateringsresultat. Det är därför viktigt att förståelse finns för att ekonomiska medel avsätts för många daterande prover, inte minst i undersökningsplaner för bolpatslämningar.

Förförståelse för att det trots allt kan påträffas tvåskeppiga hus, möjligen som mindre säsongsutnyttjade boningshus, ekonomibygnader, lador, eller enklare fähus, även på yngre bronsålders- och äldre järnåldersboplatser kan leda till att de hustyper som idag förefaller vara ovanliga i framtiden blir mer vanliga. Avslutningsvis får några ord efter undersökningen av Mellby Laholms lfs RAÄ 203 år 1993, som visserligen rör Halland, representera eventuella kommande undersökningsresultat av yngre bronsålders- och äldre järnåldersboplatser. "Även om underlaget till dags dato än så länge är ganska magert, kan det förmodligen vara meningsfullt att börja resonera om huruvida det tvåskeppiga huset varit en del i den sydhalländska byggnadstraditionen under förromersk järnålder och har funnits parallellt med de treskeppiga husen" (Fors & Viking 1995:10).

Referenser

- Carlie L. 1999. *Bebyggelsens mångfald – En studie av södra Hallands järnåldersgårdar baserad på arkeologiska och historiska källor*. Acta Archaeologica Lundensia Series in 8°. No 29. Hallands läns museers Skriftserie No 10. Lund.
- Fors T & Viking U. 1995. *Förromerska boplatzlämningar vid Smedjeån*. RAÄ 203 Mellby 14:1, Laholms lfs, Halland. Arkeologisk undersökning 1993. Stiftelsen Hallands läns museer, uppdragsverksamheten, Halmstad 1995. Arkivrapport.
- Gerritsen F. 2003. *Local Identities. Landscape and Community in the Late Prehistoric Meuse-Demer-Sheldt Region*. Amsterdam Archaeological Studies 9. Amsterdam University Press.
- Helander C. 2013. *Kvarnbacken Östergötland Vadstena stad Kvarnbacken 1:6, 1:18, 1:20 och 1:21 RAÄ 59 och RAÄ 69*. Särskild arkeologisk undersökning, UV rapport 2013:88. Arkeologiska uppdragsverksamheten (UV Öst).
- Hulting Lindgren C. 2015. *Arkeologisk slutundersökning 2013. Vistorp 7:19, RAÄ 167. Bebyggelse under järnålder och medeltid Fröslövs socken och Båstads kommun i Skåne*. CMB Uppdragsarkeologi AB Löddeköpinge, Rapport 2015:10.
- Kadefors O & Nilsson M. 2018. *Väst om Stommakulle*. Boplatzundersökning av lämningar från bronsålder och förromersk järnålder. Stiftelsen Hallands läns museer, uppdragsverksamheten Halmstad 2018.
- Lindman, G. 2015. Tanum 2211. En gård i Tanum – bebyggelse och odling från bronsålder till medeltid. I: Claesson, P., Hernek, R., Lindman, G., Munenberg, B-A. & Toreld, C. *Arkeologi norr om Gerumsälven. Arkeologiska undersökningar för väg E6 i Världsarv Tanum*. Bohusläns museum. Rapport 2014:40. Borås.
- Samuelsson F. 2017. *Hus, källare och kult. Järnålder och medeltid vid Aspegården och Åby Västergård*. RAÄ 342:1 och 503, Kallerstad 1:2 och 1:17. Arkeologisk undersökning. Linköping stad och Kommun, Östergötlands län. Rapport 2017:14 Östergötlands Museum. Linköping.
- Tegnhed S. 2018a. *Ett tvåskeppigt långhus från äldre järnålder i Ysby*. Arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning 2018. Hallands kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland. Uppdragsverksamheten, Halmstad 2018.
- Tegnhed S. 2018b. *Livet i gravhögarnas landskap*. Arkeologisk undersökning 2016. Halland, Tjärby och Veinge socknar, Laholms kommun, Vessinge 3.6, Veinge 3.4, Tjärby 10:2. Veinge RAÄ 346–347 och Tjärby RAÄ 69. Hallands kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland. Uppdragsverksamheten, Halmstad 2018.
- Viking U & Fors T. 1995. *Från stenålder till medeltid på fem månader*. Del 1. RAÄ 26, 27 Avfart väg E6, Skummeslöv sn, Halland. Arkeologisk undersökning 1991. Stiftelsen Hallands läns museer, uppdragsverksamheten, Halmstad 1995. Arkivrapport.
- Westergaard B. 1993. *Ysby socken Hov 3:5, RAÄ 56*. Arkeologisk undersökning 1991. Hallands läns museer, uppdragsverksamheten Halmstad 1993. Arkivrapport.

- Wranning P. 2001. *RAÄ 195 – Undersökning 1996*. Landskap i förändring volym 2. Teknisk rapport från de arkeologiska undersökningarna av RAÄ 106, 162, 193 och 195 Skrea socken, Halland. Arkeologiska rapporter från Hallands Läns museer 2000:1. Hallands Läns museer och Riksantikvarieämbetet 2001.
- Wranning P. 2015. *Tjärby – Lokala sedvänjor och långväga kontakter*. Förromerskt grav- och byggnadsskick ur ett halländskt perspektiv. Diss, Gotarc series B. Gothenburg Archaeological Theses 67. Hallands Läns museers Skriftserie No 12. Emmaboda 2015.

Summary

The purpose of this article is to emphasise that two-aisled houses probably may have coexisted with three-aisled houses during the Pre-Roman Iron Age. Chronologically, the two-aisled house type is considered to cease in the early Bronze Age until the younger Iron Age, when the house type again is recognised, together with other houses. During an excavation in August 2016 at the parish Stafsinge, north of the town Falkenberg in the county of Halland, remains of four two-aisled houses from the Pre-Roman Iron Age period were found. During exploitation surveys in southern Halland to date 2018, 13 two-aisled house remains from the early Iron Age have been found. The main part of these remains has been dated by ^{14}C or with pottery in associated facilities within the house construction such as pole holes or charcoal from a heard. The two-aisled house could constitute a local building tradition in the early Iron Age of southern Halland. This article compiles encountered two-aisled Iron Age houses in Halland. It also makes examples of two-aisled houses from the early Iron Age found in the southern part of Sweden such as Skåne, Bohuslän and Östergötland. Resemblances to the two-aisled Iron Age houses in Halland are found in Germany and southern Holland. In the region between the rivers Meuse, Demer and Scheldt a house of the type Oss-Ussen forms a similar type of house as those found in the Ysby parish, within the ancient remains registered as RAÄ 56 and RAÄ 82. This house type occurs at the end of the Pre-Roman Iron Age and in the transition to the Roman Iron Age. In the Dutch house constructions, roof bearers and wall poles over time become more powerful or double, which is interpreted as the house walls took up more load bearing from the roof. Both in Holland and in Halland, the houses have been placed at riverbanks and waterways. The similar housing structures may indicate influences via contacts outside Scandinavia.

Finally, it can be said that now enough data is starting to come up for assumptions to be made that the two-ship houses were also built in the early Iron Age. Some of the houses may have constituted economy buildings rather than residential houses. An understanding that two-aisled house remains can occur in settlements with Iron Age context is therefore important, not least in exploitation excavations, when the survey areas in advance are predetermined and perhaps only parts of the house remains are found and examined.